

ДИНАМІКА (ОСНОВНІ ЕТАПИ) БОЛОНСЬКОГО ПРОЦЕСУ ДО ПРИЄДНАННЯ УКРАЇНИ (Сорбонна – Берлін)

1. СОРБОНСЬКА ДЕКЛАРАЦІЯ, 25 ТРАВНЯ 1998 РОКУ, М. ПАРИЖ, СОРБОННА

Спільна декларація про гармонізацію архітектури європейської системи вищої освіти

Обґрунтовано створення Зони європейської вищої освіти як основного шляху розвитку мобільності громадян із можливістю їх працевлаштування для загального розвитку континенту за участю чотирьох міністрів, які представляють Великобританію, Німеччину, Францію й Італію.

2. БОЛОНСЬКА КОНВЕНЦІЯ, СПІЛЬНА ЗАЯВА ЄВРОПЕЙСЬКИХ МІНІСТРІВ ОСВІТИ, 18-19 ЧЕРВНЯ 1999 РОКУ, М. БОЛОНЬЯ

Девіз: ЗОНА ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ

До 2010 року досягти таких цілей, які розглядаються як першочергові для створення Зони європейської вищої освіти й просування європейської системи вищої освіти цілим світом:

- **Прийняття системи зрозумілих ступенів і ступенів, які можна легко зіставити**, у тому числі, через впровадження Додатка до диплома,
- **Прийняття системи, яка ґрунтується, за своєю суттю, на двох основних циклах -** доступневуому й післяступеневому.
- **Запровадження системи кредитів за типом ECTS**
- **Сприяння мобільності шляхом подолання перешкод ефективному здійсненню вільного пересування,**
- **Сприяння європейському співробітництву в забезпеченні якості освіти з метою розробки критеріїв і методологій, які легко можна зіставити.**
- **Сприяння необхідним європейським баченням у вищій освіті**

(29 міністрів Європейських держав підписують декларацію Болонської конвенції).

3. КОНФЕРЕНЦІЯ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ І ОСВІТНІХ ОРГАНІЗАЦІЙ, 29-30 БЕРЕЗНЯ 2001 РОКУ, М. САЛАМАНКА

Девіз: ФОРМУВАННЯ МАЙБУТНЬОГО

Більше 300 європейських вищих навчальних закладів і їх основних представницьких організацій зібралися у Саламанці. Їхню метою було підготувати Празьку зустріч міністрів, які відповідають за вищу освіту в країнах, залучених до Болонського процесу. Було погоджено пропонувані мету, принципи і пріоритети.

Вищі навчальні заклади звертаються до урядів і підтверджують свою здатність і готовність ініціювати і підтримувати прогрес спільними зусиллями:

- здійснити переоцінку вищої освіти і наукових досліджень для всієї Європи;
- реорганізувати вищу освіту загалом і поновити програми зокрема;
- розвивати й базувати вищу освіту на основі наукових досліджень;
- виробити взаємоприйнятні механізми для оцінки, гарантії і підтвердження якості;
- послуговуватися загальними термінами європейського виміру і забезпечувати сумісність різних інститутів, програм, ступенів;
- сприяти мобільності студентів, персоналу й можливості працевлаштування випускників у Європі;
- підтримувати зусилля з модернізації університетів у країнах, де існують значні проблеми щодо входження в Зону європейської вищої освіти;
- провадити зміни, будучи відкритими, привабливими, конкурентоспроможними вдома, в Європі й у світі;
- дотримуватись позиції, що вища освіта має бути відповідальною перед суспільством.

4. КОМЮНІКЕ ЗУСТРІЧІ ЄВРОПЕЙСЬКИХ МІНІСТРІВ, ЯКІ ВІДПОВІДАЮТЬ ЗА ВИЩУ ОСВІТУ, 18-19 ТРАВНЯ 2001 РОКУ, М.ПРАГА.

Девіз: ДО ЗОНИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Подальші дії після досягнення шести цілей Болонського процесу

- *Прийняття системи легко зрозумілих і сумірних ступенів.*
- *Прийняття системи, заснованої, на двох основних циклах.*
- *Заснування системи кредитів.*
- *Сприяння мобільності.*
- *Сприяння європейському співробітництву в забезпеченні якості.*
- *Сприяння європейському підходу до вищої освіти.*

Крім того, міністри акцентували увагу на таких позиціях:

Зокрема:

- *Навчання протягом усього життя (система безперервної освіти).*
- *Вищі навчальні заклади й студенти.*
- *Сприяння забезпечення привабливості Зони європейської вищої освіти.*
- *Енергійне продовження Болонського процесу.*

Вони підтвердили потребу в **структурі для доведення справи до кінця**, що складається з **групи сприяння** – з представників усіх країн, що підписали відповідні документи, нових учасників і Європейської комісії.

і **групи підготовки** – з представників країн, які є приймаючими на попередніх і наступних зустрічах на рівні міністрів, двох держав - членів ЄС і двох країн, що не входять у ЄС.

Європейській асоціації університетів, Європейській асоціації вищих навчальних закладів, Асоціації національних спілок студентів у Європі і Раді Європи необхідно консультуватися щодо стану розвитку процесу.

Задля дієвості процесу, міністри просили **групу сприяння** впорядкувати **семінари** для проведення досліджень у таких галузях: співробітництво, що стосується акредитації і забезпечення якості; визнання результатів навчання і використання кредитів у Болонському процесі; розвиток спільних ступенів; соціальні питання, із акцентованою увагою щодо перешкод мобільності, а також розширення Болонського процесу, навчання протягом усього життя і залучення до обговорення студентів.

5. КОМЮНІКЕ КОНФЕРЕНЦІЇ МІНІСТРІВ, ВІДПОВІДАЛЬНИХ ЗА ВИЩУ ОСВІТУ, 19-20 ВЕРЕСНЯ 2003 РОКУ. М. БЕРЛІН.

Девіз: СТВОРЕННЯ ЗАГАЛЬНОЄВРОПЕЙСЬКОГО ПРОСТОРУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Міністри приймають до уваги

1) звіт про стан робіт, доручений Комісії з розвитку Болонського Процесу між Прагою і Берліном.

2) звіт Trends-III, підготовлений Європейською Асоціацією Університетів (EUA),

3) результати семінарів, організованих як частина робочої програми між Прагою і Берліном

4) зауваження Європейської Комісії і Ради Європи і визнають їхню підтримку в процесі реалізації Процесу.

Міністри поділяють думку про те, що будуть спрямовані зусилля на забезпечення більш тісних зв'язків між вищою освітою і дослідницькими системами в кожній із країн-учасниць. Загальноєвропейський простір вищої освіти на цьому початковому етапі матиме велику користь від спільної діяльності з європейським дослідницьким простором, зміцнюючи в такий спосіб **фундамент для Європи Знань**. Метою, безперечно, є збереження європейського культурного багатства і мовної різноманітності.

Міністри визнають **фундаментальну роль вузів і студентських організацій у розвитку**

загальноєвропейського простору вищої освіти.

Також береться до уваги

- 1) повідомлення від **Європейської Асоціації Університетів (EUA)**, що є результатом Грацької Конвенції вищих навчальних закладів,
- 2) виступи **Європейської Асоціації вищих навчальних закладів (EURASHE)**
- 3) і повідомлення ESIB - **Національних спілок студентів Європи.**

Міністри вітають **зацікавленість інших регіонів світу** в розвитку загальноєвропейського простору вищої освіти, а також вітають зокрема присутність представників європейських країн, які ще вступили в Болонський Процес, а також **представників робочої групи Загального простору вищої освіти Європейського Союзу, Латинської Америки і Карибського регіону (EULAC)** як гостей конференції.

Прогрес:

Забезпечення якості

Отже, міністри дійшли згоди, що до 2005 р. національні системи із забезпечення якості повинні в собі містити:

- **Визначення обов'язків органів і установ, які беруть участь.**
- **Оцінювання програм і вузів, яке охоплює внутрішню і зовнішню оцінку, з врахуванням участі студентів і публікації результатів.**
- **Система акредитації, атестації і сумірних процедур**
- **Міжнародне партнерство, співробітництво і створення мережі.**

На європейському рівні міністри закликають **ENQA** за допомогою впливу на членів цієї організації, у співробітництві з EUA, EURASHE і ESIB, створити набір погоджених стандартів, процедур і керівних принципів забезпечення якості.

Структура ступенів: прийняття системи, яка складається з двох основних ступенів

Міністри наголошують на своєму зобов'язанні зробити вищу освіту доступною для всіх, використовуючи **всі можливості і відповідні засоби:**

- *Просування мобільності.*
- *Запровадження системи кредитів.*
- *Визнання ступенів: прийняття системи чітких і сумірних ступенів.*
- *Вищі навчальні заклади й студенти.*
- *Підтримка європейської складової у сфері вищої освіти.*
- *Підтримка привабливості загальноєвропейського простору вищої освіти.*
- *Навчання протягом усього життя.*

Додаткові дії

Загальноєвропейський простір вищої освіти (EHEA) і загальноєвропейський простір дослідження (ERA) - два основних принципи суспільства, заснованого на знаннях

Усвідомлюючи необхідність створення більш тісних зв'язків між EHEA і ERA у Європі знань, а також важливість дослідження як складової частини вищої освіти на території Європи, міністри вважають потрібним додати докторський рівень як **третій ступінь** Болонського процесу, що доповнює два основних ступені вищої освіти. Вони також підкреслюють важливість дослідження, дослідницького навчання і підтримки міждисциплінарних в досягненні й поліпшенні потрібного рівня якості вищої освіти й у збільшенні конкурентоспроможності вищої європейської освіти в загальному. Міністри закликають до збільшення мобільності на докторському і постдокторському рівнях, а також спонукають зацікавлені навчальні установи збільшувати їхнє співробітництво в рамках навчання на одержання докторського ступеня і підготовки молодих дослідників.

Нові члени

Міністри вважають за необхідне адаптувати пункт Празького комюніке щодо заяв про членство в такий спосіб:

Країни-учасники Європейської культурної конвенції будуть визнані членом загальноєвропейського простору вищої освіти в тому випадку, якщо вони водночас заявлять про свою готовність переслідувати і досягати мети, поставленої в рамках Болонського процесу, у своїх системах вищої освіти. Із заяви повинна випливати інформація про їхні способи досягнення цілей і дотримання принципів декларації.

Міністри прийняли заяви про членство таких країн:

Албанії, Андорри, Боснії і Герцоговини, Ватикана, Росії, Сербії і Чорногорії, "Колишньої Югославської Республіки Македонії" – і привітали ці держави як нових членів, таким чином, розповсюджуючи дію процесу на 40 європейських країн.

Додаткова структура

Міністри довіряють Комісії вирішення поставлених у комюніке питань, а також загальне спостереження за розвитком Болонського процесу і підготовку наступної зустрічі міністрів. Комісія буде складатися з представників усіх членів Болонського процесу і Європейської Комісії, а також Рад Європи, EUA, EURASHE, ESIB і UNESCO/CEPES у ролі консультативних членів. Засідання цієї групи повинні проходити, принаймні, два рази в рік під головуванням на цей час головної країни ЄС, де роль віце-голови буде виконувати країна-упорядник наступної конференції міністрів.

Правління одночасно перебуває під керівництвом країни, що нині головує, ЄС переглядає роботу в проміжках між зустрічами Комісії. Правління буде складатися з голови, віце-голови від країни-наступниці, попередньої та наступної головної країни ЄС, трьох країн-учасниць, обраних Комісією на один рік, Європейської Комісії як консультативного члена, Рад Європи, EUA, EURASHE і ESIB. Комісія і Правління мають право організовувати спеціальні зустрічі, якщо у цьому буде потреба.

Уся подальша робота буде координуватися Секретаріатом країни, котра проводитиме наступну конференцію міністрів.

* * *

Основні напрями підготовки суб'єктів навчального процесу в умовах кредитно-модульної системи організації навчання:

- зростання ролі медіаосвітньої підготовки викладача, який повинен проектувати освітнє та навчальне середовище із залученням сучасних інформаційних, комп'ютерних та педагогічних технологій, окрім використання в організації навчального процесу традиційних методів і форм навчання у вищій школі;

- використання в організації навчального процесу вищих навчальних закладів методів і форм навчання, які є характерними для європейської зони освіти;

- створення модульних програм із навчальних дисциплін, у яких міні-модулі легко можна замінити, поновити, трансформувати, адаптувати. (У даному випадку модуль розглядається не як фрагмент змісту освіти, а як мікровідображення процесу навчання). (Модульні програми навчальних дисциплін і спецкурсів від 0,5 кредиту і більше);

- створення великої кількості спецкурсів, які дозволять студентів здійснювати власний вибір із набору кредитів, особливо це стосується старших курсів вищої школи;

- створення сучасного діагностично-контролюючого інструментарію щодо оцінки діяльності студентів та викладачів вищої школи (європейський, національний, регіональний підхід);

- створення стандартів за напрямами освіти (четверте покоління), де домінує діяльнісний / компетентісний аспект засвоєння змісту освіти у ВНЗ із врахуванням змісту загальноєвропейських та регіональних стандартів відповідних напрямів освіти. Тепер, на жаль, завершується формування стандартів освіти першого покоління;

- укладання договорів з іноземними вузами, які здійснюють доступневу і ступеневу підготовку спеціалістів за спільними напрямами, із використанням кредитно-модульної системи організації навчання (не менше двох вузів).